

Θεολογικά Χρονικά

Συνέδρια – Ημερίδες – Συμπόσια

ΙΟΥΛΙΟΣ

*«Λειτουργία
και εκκλησιαστική κοινωνία ενώπιον
της πανδημικής κρίσης»*

Από την 5η έως και την 8η Ιουλίου έλαβε χώρα στο Παρίσι η 68η εβδομάδα Λειτουργικών Σπουδών που διοργανώθηκε, όπως κάθε χρόνο, από το Ίνστιτούτο Ορθόδοξης Θεολογίας του Αγ. Σεργίου. Το έφετινό συνέδριο είχε ως σκοπό να συμπληρώσει και να έμβαθύνει εκείνο του 2020 (το συνέδριο του 2021 δὲν πραγματοποιήθηκε λόγω της πανδημίας), το οποίο είχε ως θέμα τὴ Λειτουργία και τὴν ὑγειονομική κρίση. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε κρίνει ἐπαρκῶς ἱκανοποιητικὰ τὰ τότε ἀποτελέσματα, ἐπέλεξαν μίᾳ αὐστηρότερη ἐπιλογὴ κριτηρίων καὶ ἔθεσαν ὡς θέμα τό: «Λειτουργία καὶ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία ἐνώπιον τῆς πανδημικῆς κρίσης». Ἀνάμεσα στὶς εἰσηγήσεις ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ ἀπὸ ἱστορικῆς σκοπιᾶς ἐκείνη τοῦ Massimiliano Proietti μὲ θέμα τὶς λειτουργικὲς πρακτικὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ὑστερης Ἀρχαιότητος ἀλλὰ καὶ τῆς Julija Vidovic-Naett, ἡ ὁποία παρουσίασε τὴν ἐκκλησιολογία πὺ πηγάζει μέσα ἀπὸ τὶς πασχάλιες ἐπιστολὲς τοῦ ἀγ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας. Ἀξιωματικὸν ἐπίσης ὑπῆρξαν καὶ οἱ εἰσηγήσεις τοῦ Michel

Stavrou ἀναφορικὰ μὲ τὶς ἐκφράσεις ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας στὶς συνόδους τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, καθὼς καὶ τοῦ Maksim Kivelev γιὰ τὶς ἔκτακτες λειτουργικὲς ἐκφράσεις καὶ τὴ διάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν πρόσφατη Σοβιετικὴ περίοδο τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

*«Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ κινεῖ
τὸν κόσμον πρὸς τὴ συμφιλίωση
καὶ τὴν ἐνότητα»*

Ἡ 11η Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) πραγματοποιήθηκε στὴν Καρλσρούη τῆς Γερμανίας στὸ διάστημα ἀπὸ 28 Αὐγούστου ἕως καὶ 8 Σεπτεμβρίου 2022 μὲ θέμα: «Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ κινεῖ τὸν κόσμον πρὸς τὴ συμφιλίωση καὶ τὴν ἐνότητα». Ἐπρόκειτο γιὰ γεγονὸς ἱστορικῆς σημασίας, καθὼς τὸ ἀνώτατο διοικητικὸ ὄργανο τοῦ Π.Σ.Ε. συνῆλθε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ εὐρωπαϊκὸ ἔδαφος ὕστερα ἀπὸ 54 χρόνια, καὶ μάλιστα στὶς κρίσιμες στιγμὲς πὺ σηματοδοτοῦν ἡ συνεχιζόμενη πανδημία καὶ ἡ τραγωδία τοῦ πολέμου στὴν Οὐκρανία. Χιλιάδες χριστιανῶν ἀπὸ τὶς 352 Ἐκκλησίες-μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπὸ 120 χῶρες, ἀλλὰ καὶ προσκεκλημένοι ἐκπρόσωποι ἄλλων, συνεργαζόμενων μὲ

τὸ Π.Σ.Ε. Ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ ποικίλων φορέων, συνῆλθαν γιὰ νὰ συζητήσουν ἓνα εὐρύτατο φάσμα θεμάτων ποὺ ἀφοροῦν τὶς προκλήσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ χριστιανισμὸς ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνηση γιὰ τὴν προώθηση τῆς ἐνότητας τῶν χριστιανῶν εἰδικώτερα.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς συνέλευσης, ἐξελέγησαν οἱ ὀκτὼ Πρόεδροι (μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κωνσταντίας καὶ Ἀμμοχώστου Βασίλειος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου) καὶ τὰ 150 μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε., ἐνῶ ἔτυχαν διεξοδικῆς πραγμάτευσης καὶ συζήτησης θέματα ὅπως τὸ ἔργο τῆς συμφιλίωσης καὶ τῆς καταλλαγῆς, ἡ θεολογία τῆς δημιουργίας καὶ ἡ οἰκολογικὴ κρίση, οἱ ἰδιαίτερες προκλήσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ εὐρωπαϊκὴ ἥπειρος, μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὸν πόλεμο στὴν Οὐκρανία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ διασφάλιση τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου καὶ οἱ κατευθύνσεις τῆς οἰκουμενικῆς κίνησης. Μεταξὺ τῶν νέων μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε. ἐξελέγη καὶ ἡ Καθηγήτρια τοῦ Α.Π.Θ. Δρ. Ἀγγελικὴ Ζιάκα.

Ἡ Συνέλευση συνόψισε σὲ μία ἐκτενῆ «Δήλωση γιὰ τὴν ἐνότητα» (“Unity Statement”) τοὺς θεολογικοὺς ἄξονες ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὴν προσπάθεια τῶν χριστιανῶν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς μεταξὺ τους κοινωνίας. Ἐπίσης ἡ Συνέλευση υἱοθέτησε –μεταξὺ ἄλλων– φησίματα γιὰ ἐπίκαιρες προκλήσεις, ὅπως γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Ρωσίας ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας, γιὰ τὶς κρίσεις στὸ Ναγκόρνο Καραμπάχ, στὴ Μέση Ἀνατολή, στὴν Κορέα, στὴ Δυτικὴ Παπούα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ θέση τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦνται ἢ ὑφίστανται διακρίσεις σὲ διάφορα μέρη τῆς γῆς. Προσέτι ἐνέκρινε καὶ κείμενα

γιὰ τὴν οἰκολογία καὶ τὴν ὑπέρβαση τῆς ξενοφοβίας καὶ τοῦ ρατσισμοῦ καὶ ἔλαβε στρατηγικὲς ἀποφάσεις γιὰ τὶς προτεραιότητες ποὺ θὰ προσδιορίσουν τὴν ἐργασία τοῦ Π.Σ.Ε. τὴν ὀκταετία μέχρι τὴν ἐπόμενη Συνέλευση, ἡ ὁποία θὰ λάβει χώρα τὸ 2030.

Ἀνάμεσα στὶς πολλὰ παράλληλες ἐκδηλώσεις, ἀπὸ ὀρθόδοξη σκοπιὰ ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ τὸ Brunnen Workshop, ποὺ ὁργανώθηκε καὶ συντονίστηκε ἀπὸ τὸν Δρ. Νίκο Κουρεμένο τὴν 1η Σεπτεμβρίου 2022 μὲ τίτλο: «Ἀπὸ τὴ φιλοξενία στὴν ἔνταξη: οἰκουμενικὲς ἀπαντήσεις στὴν προσφυγικὴ κρίση». Μεταξὺ τῶν συμμετεχόντων ἦταν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νέας Ἰωνίας κ. Γαβριήλ (Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος), ποὺ ἀνέπτυξε τὴν ποιμαντικὴ δράση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐναντι τῆς προσφυγικῆς κρίσης, ὁ Αἰδ. Michael Martin (Ἵπεύθυνος Οἰκουμενικῶν Σχέσεων στὴ Λουθηρανικὴ Ἐκκλησία τῆς Βαυαρίας), ὁ ὁποῖος μὲ ἀφορμὴ ἓνα πρόσφατο σχετικὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία τῆς Γερμανίας (EKD) ἀνέπτυξε τὶς βασικὲς θεολογικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς λουθηρανικῆς θεολογίας τῆς μετανάστευσης καὶ ὁ Δρ. Andrej Jevtic (Churches’ Commission for Migrants in Europe, CCME), ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ διαλογικὴ τοποθέτηση μὲ τὸν συντονιστὴ ἀνέπτυξε τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει στὶς ἡμέρες μας ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταναστευτικῆς πολιτικῆς καὶ τὶς προτεινόμενες λύσεις.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

«Ἡ εὐθύνη τῆς Ὁρθόδοξης θεολογίας
γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ δικαιοσύνη
στὸν κόσμον»

Ἡ 5ῃ Πανελλήνια Θεολογικὴ Συνάντηση τοῦ Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνδέσμου «Καιρός» πραγματοποιήθηκε στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ 2 ἕως 4 Σεπτεμβρίου 2022, στὸν χώρο τῆς Ἑλληνογαλλικῆς Σχολῆς Οὐρσουλινῶν μὲ θέμα: «Ἡ εὐθύνη τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ δικαιοσύνη στὸν κόσμο». Βασικὸ σκεπτικὸ καὶ θεολογικὴ προϋπόθεση τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξε ἡ θέση ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἡ βία δὲν εἶναι κακὰ ποὺ ἐπιβάλλονται ἔξωθεν, ἀλλὰ τρέφονται καὶ προετοιμάζονται μέσα στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταξὺ κοινοῦ καὶ λαῶν ὡς κορύφωση ἄλλων μορφῶν κακοῦ, ὅπως ἡ ἀνελευθερία, ἡ ἀδικία ἢ ἡ ἀπληστία καὶ ἡ ἀφιλανθρωπία. Στὴν ὀπτικὴ αὐτὴ δὲν ὑπάρχουν διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς πολέμους ποὺ πλήττουν τὸν ἀνεπτυγμένο κόσμο καὶ ἐκείνους ποὺ ἀφανίζουν τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀφανεῖς ποὺ βρίσκονται στὴν περιφέρεια τοῦ πλανήτη. Χρέος τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας ἐπομένως εἶναι νὰ διαπαιδαγωγεῖ πρὸς τὸ ὄραμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπου δὲν θὰ ὑπάρχει πόνος καὶ θάνατος, καὶ νὰ μαρτυρεῖ γι' αὐτὴν μὲ τὴν ἱστορικὴ τῆς δράση καὶ τὴ διακονία ἀγάπης, εἰδικὰ μάλιστα σὲ μία ἐποχὴ ποὺ ἡ ἴδια ἢ θεολογία καὶ ἡ ὀρθόδοξη παράδοση χρησιμοποιοῦνται ὡς νομιμοποιητικὸς λόγος βίας καὶ ἐξόντωσης τοῦ διαφοροποιητοῦ ἢ τοῦ ἀλλοπίστου.

Τὴ σειρὰ τῶν εἰσηγήσεων τῆς πρώτης ἡμέρας ἀνοίξε ὁ καθηγ. Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὴ βιβλικὴ θέαση τῆς βίας καὶ τὴν «προφητικὴ» τῆς διάσταση στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐπιχειρώντας τὴ διάκριση μεταξὺ τοῦ τιμωροῦ καὶ βίαιου Θεοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Νίκος Ἀσπροῦλης παρουσίασε ἀναλυτικὰ τὸ ἱστορικὸ ὑπόβαθρο καὶ τὰ θεολογικὰ στοιχεῖα τῆς

κακοδοξίας τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ὅπως αὐτὰ ἐντοπίζονται ἀπὸ τὴ «Διακήρυξη ἐνάντια στὸν Ρωσικὸ Κόσμο». Πρόκειται γιὰ ἓνα ἰδεολόγημα τὸ ὁποῖο -σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο- ἐκφράζεται ἐπίσημα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας, συμπράττοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὄχι μόνον στὴν κρίση ποὺ ἐπέφερε ἡ εἰσβολὴ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ στὸ οὐκρανικὸ ἔδαφος, ἀλλὰ καὶ προσφέροντας ἐργαλεῖα προπαγάνδας ὑπὲρ τῆς, ἀντὶ νὰ ἐπιλεγεῖ ἡ καταδίκη τῆς. Τέλος ὁ Νίκος Κοσμίδης ἀναφέρθηκε ζήτημα τοῦ πασιφισμοῦ στὴν οἰκουμενικὴ χριστιανικὴ παράδοση, προσπαθώντας νὰ γεφυρώσει τὴν πασιφιστικὴ εὐαγγελικὴ διδασχὴ καὶ πατερικὴ παράδοση τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων μὲ παραδείγματα πασιφιστῶν μαρτύρων καὶ πασιφιστικῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας τῆς νεώτερης ἱστορίας.

*«Ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ τῆς Νινευῆ
καὶ ἡ πνευματικὴ του διδασκαλία»*

Ἀπὸ τὶς 6 ἕως τὶς 9 Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώρα στὴ Μοναστικὴ Ἀδελφότητα τοῦ Μπόζε τὸ 28ο Διεθνὲς Συνέδριο Ὀρθόδοξης Πνευματικότητας, τὸ ὁποῖο ἐφέτος ἦταν ἀφιερωμένο στὸν Ἅγιο Ἰσαὰκ τὸν Σύρο καὶ τὴν πνευματικὴ του διδασκαλία. Ὁ ἡγούμενος τῆς ἀδελφότητος π. Sabino Chiala, στὸ ἐναρκτήριο καλωσόρισμά του, ἐξέφρασε ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν τῆς Bose τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν ἐπανεναρξὴ αὐτῶν συνεδρίων, μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια ὑποχρεωτικῆς ἀναστολῆς λόγω τῆς πανδημίας. Ἐν μέσῳ τοῦ ὀδυνηροῦ πολέμου στὴν Οὐκρανία, ἐνῶ ἡ Συρία καὶ ὁ Λίβανος συνεχίζουν ἐπίσης νὰ μαστιζοῦνται ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴν ἀστάθεια, ἐπεσήμανε ὅτι ἡ ἀδελφότητα ἐπέλεξε νὰ συνεχίσει αὐτὸ

τὸ ἔργο, θέλοντας νὰ προσφέρει ἕνα σημάδι ἐλπίδας.

Ποίος ἦταν ὁμῶς ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐπιλογή τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, ὡς κεντρικοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου; Ἐπειδὴ ὁ ἁγ. Ἰσαὰκ ὑπῆρξε καὶ παραμένει «ἕνας οἰκουμενικὸς ἅγιος», ὅπως ὑπενθύμισε ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Ὁξφόρδης Sebastian Brock στὴν εἰσήγησή του, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μίᾶ περιδιάβαση γύρω ἀπὸ τὴ διάδοση τοῦ ἔργου τοῦ ἁγ. Ἰσαὰκ μέσῳ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν μεταφραστῶν του. Ἀπὸ τίς ὑπόλοιπες εἰσηγήσεις τοῦ συνεδρίου ἀξίζει νὰ ξεχωρίσει κανεὶς ἐκεῖνη τοῦ Pablo Argarate ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Graz στὴν Αὐστρία, ποὺ καταπιάστηκε μὲ τὴν ἐσχατολογία τοῦ Ἰσαὰκ τῆς Νινευῆ: μίᾶ ἐσχατολογία ποὺ δὲν ἀγνοεῖ πραγματικότητες ὅπως τὸ κακό, τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν θάνατο, ἀλλὰ ἀντιθέτως, τίς λαμβάνει ὡς ἀφετηρία χωρὶς νὰ τίς καθιστᾷ ἀμετάβλητες πραγματικότητες. Τὸ κακό, ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος ὑπῆρχαν πάντοτε· θὰ ἔλθει ὅμως μίᾶ στιγμή ποὺ δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον, ἐνῶ μπροστά, πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ κάθε πλάσμα εἶναι αἰώνια καὶ ἀτελεύτητη: ἡ ἴδια ἡ κόλαση, ποὺ εἶναι ἡ ἀκραία ἄρνηση αὐτῆς τῆς ἀγάπης, δὲν μπορεῖ μὲ κανέναν τρόπο νὰ τὴν ξεπεράσει.

Τέλος ἰδιαίτερη μνεῖα ἀξίζει καὶ στὴν εἰσήγηση ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Χρυσόστομο Σταμούλη, Καθηγ. τῆς Δογματικῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Α.Π.Θ., ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἀπαντήσῃ στὸ ἐρώτημα: Τί μπορεῖ νὰ προσφέρει ὁ ἁγ. Ἰσαὰκ στὸν ἄνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνα; Ὁ καθηγ. Σταμούλης παρατήρησε ὅτι, ἐνῶ ὁ Ἰσαὰκ ἦταν ἕνας μοναχὸς ποὺ ἔζησε τὸν 7ο αἰῶνα καὶ ἔγραψε γιὰ ἄλλους μοναχοὺς, δὲν ὑπάρχει καμμία ὄντολογικὴ διαφορὰ μετὰ τῶν συγχρόνων καὶ ἐκείνων ποὺ

ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τίς βιομηχανικὲς καὶ τεχνολογικὲς ἐπαναστάσεις ποὺ σημάδεψαν τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνες, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἔρημος ποὺ κατοικεῖ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἡ πόλη ἀνήκουν στὸν ἴδιο κόσμον ποὺ δημιούργησε καὶ ἀγάπησε ὁ Θεός. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπόνια γιὰ κάθε πλάσμα, ποὺ διακήρυξε ὁ Ἰσαὰκ, ἰσχύουν σήμερον ὅπως καὶ δεκατέσσερις αἰῶνες πρὶν, καὶ σήμερον ὅπως καὶ τότε μπορεῖ νὰ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ ὀρισμένες βαθιὰ ριζωμένες πρακτικὲς καὶ πεποιθήσεις. Ἰδιαίτερα σκανδαλῶδες μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ κάλεσμα τοῦ Ἰσαὰκ γιὰ ταπεινότητα («ἐξευτελίσου καὶ θὰ δεῖς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ μέσα σου»), σὲ ἕναν κόσμον ποὺ ἀντιθέτως ἔχει κλίση στὴν αὐτοεπιβεβαίωση – ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι σκανδαλῶδες, εἶναι ἕνα πολῦτιμον μῆνυμα.

*«Φιλοσοφικὲς καὶ θεολογικὲς
προσεγγίσεις στὴ σχέση
τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανισμοῦ
καὶ τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης
καὶ τὸν μεταξὺ τους διάλογο»*

Ἐνα διήμερον διεθνὲς ἐργαστήριον δι-οργανώθηκε ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἐρευνῶν καὶ τὴν Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου τὴν Τετάρτη 28 καὶ τὴν Πέμπτη 29 Σεπτεμβρίου στὸ Συνεδριακὸ Κέντρο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος στὰ Μελισσάτικα τοῦ Βόλου. Τὸ ἐργαστήριον αὐτὸ ἦταν μέρος τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος: «Ἐπιστήμη καὶ Ὁρθοδοξία ἀνὰ τὸν κόσμον» (Science and Orthodoxy around the World, SOW). Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐργαστηρίου ἦταν ὁ Βασίλειος Ν. Μακρίδης (Πανεπιστήμιον Ἐρφοурτ) καὶ ἡ Εὐδοξία Δελλῆ (Κέντρο Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας Ἀκαδημίας Ἀθη-

νων). Ἀπὸ τίς διάφορες εἰσηγήσεις ποὺ παρουσιάσθησαν, ξεχώρισαν γιὰ τὸ περιεχόμενο, τὴν πρωτοτυπία καὶ τὴ δυναμικὴ τους ἐκείνες τοῦ Paul Ladouceur ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια Τορόντο καὶ Λαβάλ τοῦ Καναδᾶ μὲ τίτλο: «Ἐπιστήμη, Θεολογία καὶ Παράδεισος: Εἶναι δυνατὴ μία χριστιανικὴ θεολογία χωρὶς τὴν πτώση τῶν

πρωτοπλάστων;», τοῦ Στέλιου Βιρβιδάκη ἀπὸ τὸ Πανεπ. Ἀθηνῶν μὲ θέμα: «Ἠθικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ καὶ Ὁρθόδοξη θεολογικὴ παράδοση», καθὼς καὶ τοῦ Νικολάου Ἀσπρούλη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν μὲ τίτλο: «Πρὸς μία οἰκο-δογματικὴ: Ὁρθόδοξια καὶ οἰκολογία σὲ διάλογο».